

Denemarken

Onderwijs, opvoeding en opvang voor alle kinderen

Twee derde van de Deense kinderen onder de drie jaar gaan naar publiek gefinancierde opvangvoorzieningen. Stig Lund, van BUPL, de vakbeweging voor pedagogen, beschrijft hoe deze voorzieningen zich hebben ontwikkeld en bekijkt enkele recente ontwikkelingen.

DOOR: STIG LUND - In de jaren twintig van de vorige eeuw ontstonden er in Denemarken de eerste voorschoolse voorzieningen voor kinderen van drie tot zes jaar. De eerste poging om een voorziening voor kinderen onder de drie jaar op te richten was in 1849: een kinderdagverblijf dat zeven jaar later gesloten moest worden vanwege slechte hygiënische toestanden. Kinderopvang voor kinderen jonger dan drie jaar begon zich pas te ontwikkelen vanaf 1880, alhoewel erg langzaam want tegen het einde van de jaren veertig had maar 2 procent van de kinderen in de leeftijd van nul tot drie jaar een plaats in de kinderopvang. Anders dan de voorscholen voor kinderen ouder dan drie, werden ze meestal door verpleegsters geleid. Kinderopvang ontwikkelde zich in eerste instantie op basis van ongereguleerde privé-initiatieven. De eerste wet die een vorm van richtlijnen bood werd in 1888 aangenomen.

Tijdens de jaren vijftig werden er meer voorschriften geïntroduceerd voor de fysieke omgeving, opleiding en kwalificaties en de kind/volwassene ratio's. In die tijd overheerste het beeld van thuisblijvende moeders met kinderen op hun schoot en voorzieningen voor baby's en peuters werden gezien als bieders van veilige zorg gebaseerd op de principes van de drie R's: ro, renlighed, regelmæssighed (rust, reinheid en regelmaat).

Vanaf de jaren zestig leidde aanzienlijke economische groei tot een snelle toename van het aantal moeders op de arbeidsmarkt. Hiermee samen ging een versnelling in de ontwikkeling van publieke dagopvang en gastouders – in eerste instantie vooral privé maar naderhand overheersend publiek. In 1964 stelde regelgeving lokale autoriteiten wettelijk verplicht om alle publieke diensten voor alle inwoners beschikbaar te maken en de Wet maatschappelijke ondersteuning eiste in 1964 de ontwikkeling van de nodige voorzieningen om te voldoen aan de behoefte van gezinnen. Gastouders werden in 1964 in de wet opgenomen als kortetermijnoplossing om lo-

kale autoriteiten te helpen bij het behalen van de doelstellingen. Het bood hun een goedkopere oplossing en opvang voor veel meer kinderen dan in kinderdagverblijven geboden kon worden. De volgende stap werd gezet in 1976 toen de status van gastouders veranderde naar 'toegevoegde keuzeoptie'. In 1981 werd deze status omgezet naar 'gelijke mogelijkheid, gelijkwaardig aan kinderopvang'.

Kinderen hebben nu recht op een plaats in een publiek gefinancierde voorziening vanaf de leeftijd van zes maanden. Tegenwoordig vangt de publiek georganiseerde dagopvang samen met de gastouders twee derde van alle kinderen onder de drie jaar op. (Minder dan 2 procent van de kinderopvang wordt opgevangen door een privéopvang). Deense ouders hebben recht op ongeveer een jaar betaald verlof en de gebruikelijke leeftijd dat een kind naar de opvang gaat is tien maanden. Zo'n 89 procent van de eenjarigen en 93 procent van de tweejarigen gaan naar publieke dagopvangvoorzieningen.^{1 2}

Training en scholing

De wet uit 1964 leidde tot een verbeterde opleiding van het personeel en uiteindelijk tot het in 1992 opstellen van één gemeenschappelijke kwalificatie voor al het vakpersoneel, niet alleen begeleiders in kinderdagverblijven maar ook in alle andere voorzieningen voor kinderen, jongeren en volwassenen. De drieënhalfjarige opleiding pedagogiek (of sociale opvoeding) wordt aangeboden door hogescholen.

Gastouders konden daarentegen tot voor kort alleen een aantal korte introductiecurssen volgen. Onlangs werd er een vakopleiding geïntroduceerd van tussen de één en de twee jaar, voor gastouders en assistenten in voorzieningen voor jonge kinderen. De meeste gastouders en assistenten zijn echter nog steeds niet opgeleid. Daarom bieden pedagogen toezicht en ondersteuning aan deze twee groepen.

Vershillend gebruik van gastouderopvang en kinderopvang

Sinds 1999 wordt er steeds minder gebruikgemaakt van gastouderopvang en gaan de meeste nul- tot driejarige kinderen naar kinderopvang in een (geïntegreerd) kindercentrum (voor kinderen van nul tot zes en soms tot twaalf jaar), behalve in landelijke gebieden waar kindercentra misschien niet beschikbaar zijn.

Er zijn een aantal factoren die bijgedragen hebben aan deze verandering. Ouders kiezen voor hun kind voor een kindercentrum dat goede kwaliteit en veiligheid biedt en dat de aanwezigheid van personeel garandeert. Misschien is de belangrijkste factor echter wel de waarde die ouders hechten aan het personeel in de kindercentra: professioneel gekwalificeerde pedagogen wier brede opleiding het hen mogelijk maakt om niet alleen opvang en zorg te bieden maar ook stimulerende activiteiten die de basis leggen voor een leven lang leren.

In reactie op de voorkeur van ouders heeft een gemeente (Elsinore) met plaats voor alle kinderen van nul tot drie jaar in een (geïntegreerd) kindercentrum besloten om het aanbod van publiek gefinancierde gastouders te beperken tot kinderen die vanwege speciale behoeften een rustige omgeving en een-op-een contact met de begeleider nodig hebben. Dit lijkt een trend te zijn die zich naar andere gemeenten zal uitbreiden.

Curriculum

In 2004 werd een pedagogisch curriculum geïntroduceerd voor alle voorzieningen die zorg, opvang en onderwijs bieden. Dit curriculum maakt onderdeel uit van de in 2007 aangenomen Wet dagopvangfaciliteiten waarin de verantwoordelijkheden van gemeenten en de doelen van kindercentra opnieuw geformuleerd zijn. Het curriculum maakt onderscheid tussen kinderen van nul tot drie jaar en van vier jaar

Kinderen in kinderdagverblijven, leeftijdgeïntegreerde kindercentra en speelzalen (%) **

0-12 maanden	12-24 maanden	24-36 maanden	0-12 maanden	12-24 maanden	24-36 maanden
6%	42%	53%	9%	45%	40%

Kinderen in publieke gastouderopvang %

** Als resultaat van goed betaald vaderschaps-/ouderverlof blijven de meeste Deense kinderen van nul- tot twaalf maanden thuis bij hun ouders.

tot aan de schoolleeftijd. Zo worden specifieke activiteiten mogelijk gemaakt die passen bij het ontwikkelingsniveau van zowel hele jonge kinderen als oudere kinderen. Gastouders hebben een eigen curriculum dat afwijkt van het curriculum dat gebruikt wordt voor kinderdagverblijven en leeftijdgeïntegreerde centra. Zij worden bij de uitvoering hiervan ondersteund door pedagogen die voor de gemeente werken.

Kindercentra bieden kinderen mogelijkheden om te spelen, te leren en zich te ontwikkelen. Het curriculum beschrijft zes ontwikkelingsgebieden:

- 1 persoonlijke ontwikkeling;
- 2 sociale competenties;
- 3 taalontwikkeling;
- 4 lichaamsontwikkeling en beweging;
- 5 kennis van de natuur en natuurlijke verschijnselen;
- 6 culturele waarden en artistieke expressie.

In de context van dit curriculum debatteren de pedagogisch begeleiders die met jonge kinderen werken over de vraag hoe je de balans kunt vasthouden tussen enerzijds het leer- en het zorgaspect en anderzijds de aanmoediging van het kind zelf de initiator te zijn van activiteiten en creativiteit. De pedagogen vragen zich af of er een verschuiving gaande is van de sociale benadering – die van oudsher synoniem is aan de Deense kinderopvang – naar een uitgesproken nadruk op individualiteit. Ook vragen ze zich af hoe ze een holistisch en participierend perspectief op jonge kinderen kunnen waarborgen en doorontwikkelen binnen deze momenteel dominante trend naar scholing, toetsing en controle.

Nieuwe ontwikkelingen...

Onlangs hebben 25 pedagogen in de stad Aalborg in Jutland ervoor gekozen om als par-

ticuliere gastouder te werken – met ieder een maximum van vijf kinderen. Ze worden gecontroleerd door de gemeente maar kunnen wel hun eigen pedagogische profiel opstellen van de opvang die ze aanbieden. Zo blijven ze beroepsafhankelijk en hebben ze meer vrijheid in de keuze van materiaal en activiteiten in hun pedagogische werk met kinderen. De ouders die voor deze mogelijkheid kiezen vinden de huiselijke omgeving die een gastouder biedt, prettig. Ook kiezen ze voor deze mogelijkheid omdat de gastouders volledig gekwalificeerde pedagogen zijn.

Zoals een van de pedagogen – Lene Brun – zegt: 'Ouders kennen onze waarden en maken een bewuste keuze als ze voor ons kiezen.' Pedagoog Ann Møller Zinck voegt toe: 'Het gaat hen (de ouders) ten eerste om veiligheid maar op de lange termijn gaat het ook om het bieden van uitdagingen voor de kinderen en wij hebben de pedagogische kennis daarvoor.'

Het is onduidelijk of deze ontwikkeling een trend zal worden. Wel laat het zien dat er ruimte is voor verschillende vormen van voorzieningen – mits er gekwalificeerde, vakbekwame pedagogen in dienst zijn. Desondanks geven ouders de voorkeur aan groepsopvang op het moment dat hun kinderen drie jaar worden.

Stig G Lund is adviseur bij BUPL.

• E: sgl@bupl.dk

literatuur:

- ¹ *Children in Scotland (2010) Working for Inclusion Country Profile: Denmark* www.childreninscotland.org.uk/docs/WFI-DENMARKReportA4.pdf
- ² *Figuren uit Statistieken Denemarken*
- ³ *Ministry of Social Affairs (2007) Young People (Day-Care Facilities Act)* http://english.sm.dk/MinistryOfSocialWelfare/legislation/social_affairs/Day-Care%20Facilities%20Act/Sider/Start.aspx

Participatie* van Deense nul- tot driejarige kinderen in centra voor onderwijs, opvoeding en zorg in 2009

Vuggestuer ('wiegenkamers') of kinderdagverblijven (tot en met drie jaar) nemen kinderen vanaf de leeftijd van 26 weken. Vuggestuer worden door 9 procent van de nul- tot driejarigen bezocht.

Børnehaver (kindertuin) of speelzalen voor kinderen van drie maanden tot zes jaar, de nieuwe leerplichtleeftijd. Børnehaver worden door 3 procent van de nul- tot driejarigen bezocht.

Aldersintegreerde institutionen (leeftijdgeïntegreerde instellingen) of geïntegreerde kindercentra voor kinderen vanaf drie maanden tot zes (soms twaalf) jaar. Aldersintegreerde institutionen worden door 40 procent van de nul- tot driejarige bezocht.

Kommunal dagpleje (gastouders van de gemeente) of publieke gastouderopvang voor kinderen van 26 weken tot drie jaar. De Kommunal dagpleje wordt door 48 procent van de nul- tot driejarigen bezocht.

* Overwegend fulltime – in Denemarken maken maar weinig kinderen gebruik van voorschoolse opvang op parttime basis.